

**RADIONICE ZA DJECU S POSEBNIM POTREBAMA : DISLEKSIJA, DISGRAFIJA I
GRAFOMOTORIČKA DISFUNKCIJA U OGRANKU SPINUT GRADSKA KNJIŽNICE
MARKA MARULIĆA U SPLITU, SPLITSKA UDRUGA ZA OSOBE S DISLEKSIJOM -
D Y X Y**

WORKSHOPS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS (WITH DYSLEXIA,
DYSGRAPHIA AND GRAPHOMOTOR DYSFUNCTIONS) AT THE CITY LIBRARY
"MARKO MARULIĆ", BRANCH SPINUT, SPLIT ASSOCIATION FOR PEOPLE WITH
DYSLEXIA – DYXY

Meri Butirić
Gradska knjižnica
Marka Marulića Split
mbutiric@gkkk.hr

UDK / UDC 027.6-056.264
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 25. 6. 2008.

Sažetak

Disleksija, koja je često praćena i disgrafijom, specifična je poteškoća vezana uz čitanje i pisanje. Disleksija zahvaća oko 10 posto svjetske populacije bez obzira na kulturu i jezik, može nastati pored normalne inteligencije, dobrog vida, sluha i motivacije za učenjem.

U Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu, na Odjelu Spinut, organizirane su radionice za pomoć djeci s ovim specifičnim poteškoćama. Cilj radionica: rana detekcija djece s poteškoćama u čitanju i pisanju, suradnja sa stručnim suradnicima osnovnih škola (psiholog, pedagog, logoped i učitelj) kao i s roditeljima dislektične djece, rad s djecom kroz radionice u ublažavanju poteškoća.

Ključne riječi: djeca s posebnim potrebama; disleksija, disgrafija; Gradska knjižnica M. Marulića u Splitu; radionice; Splitska udruga za osobe s disleksijom – Dyxy.

Summary

Dyslexia, often accompanied with dysgraphia, is a specific difficulty in reading and writing.

Dyslexia affects about 10% of the world population, regardless to culture, language, intelligence, good eyesight or hearing, and motivation for studying. The City Library Marko Marulić, Split, branch Spinut, organizes workshops for children with these difficulties.

The goals of these workshops are early detection of children with reading and writing difficulties, better cooperation with specialists in schools (psychologists, speech pathologists, pedagogues) as well as with the parents of these children, working with children through workshops in order to relieve their difficulties.

Keywords: Children with special needs, dyslexia, dysgraphia, City Library Marko Marulić, workshops, Split Association for People with Dyslexia - Dyxy

Uvod

Osim knjige koja je još uvijek glavni izvor u stjecanju znanja u školi, tehnološki napredak, veliki broj elektronskih i drugih medija, brz protok informacija i znanja ima za pretpostavku visoko razvijenu vještinu čitanja. (Radalj, 2006.)¹.

U dobi od devet godina, vještina čitanja trebala bi biti automatizirana, znači da je dijete svladalo tehniku čitanja, što podrazumijeva brzinu i točnost i razumijevanje napisanog. Čitanje je izvođenje značenja, odnosno složen postupak koji se sastoji u shvaćanju smisla pročitanih riječi (Kobola, 1977.)².

Po Goodmanu (1976.), čitanje je psiholingvistička igra pogađanja. Ono uključuje interakciju između mišljenja i jezika (Vancaš, 1999.)³.

Kako bi knjižničnu struku približila svim korisnicima, pa tako i onima s posebnim potrebama, svjetska organizacija Ujedinjenih naroda preko UNESCO-a, organizacije za znanost, obrazovanje i kulturu, donijela je Manifest za narodne knjižnice.⁴ Na tragu ovih odluka, IFLA-ina Sekcija za osobe s posebnim potrebama (Libraries Serving Disadvantaged Persons Section)⁵, potiče razvoj knjižničarskih usluga za osobe s posebnim potrebama, osnivanjem povjerenstava za poticanje čitanja i pisanja i objavljivanje smjernica vezanih za ovu problematiku kao što su: Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom⁶ i Smjernice za građu laganu za čitanje⁷. Komisija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama koja djeluje pri Hrvatskom knjižničnom društvu posebno se zalaže u obrazovanju (biblioterapija) knjižničara i nastavnika hrvatskog jezika osnovnih škola kako bi:

- potaknula hrvatsku knjižničarsku zajednicu za poboljšavanje kvalitete pružanja usluga za osobe s posebnim potrebama
- dala smjernice stalnoga stručnog usavršavanja knjižničnog osoblja pomoću radionica, seminara (Čelić-Tica, V.; Gabriel, D.M. 2006.)
- izrada nacionalnih standarda u knjižničarstvu za rad s osobama s posebnim potrebama (Čelić-Tica, V.; Gabriel, D.M. 2006.)⁸.

Djeca s disleksijom

¹ Radalj, M. Promicanje čitanja (stručni članak). // Školski vjesnik : časopis za pedagoška i školska pitanja 55, 1-2(2006), 73-81.

² Kobola, A. Unapređivanje čitanja u osnovnoj školi. Zagreb : Školska knjiga, 1977.

Hrvatska udruga za disleksiju, Bilten, svibanj, 1998. / br. 1 /

³ Vancaš, M. Jezične sposobnosti kao preduvjet usvajanja čitanja. Disertacija. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Zagreb, 1999

⁴ Vidjeti u: Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga/priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu sa Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

⁵ Libraries Serving Disadvantaged persons Section: Strategic plan. Dostupno na :<http://www.ifla.org> Komisija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama Hrvatskog knjižničnog društva: Plan i program rada / dostupno na <http://www.hkdrustvo.hr/> strucna tijela /

⁶ Nielsen, Gyda Skat; Birgitta Irval. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

⁷ Tronbacke, Bror Ingemar. Smjernice za građu laganu za čitanje. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.

⁸ Čelić-Tica, V.; D. M. Gabriel. Knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama kao dio nacionalne strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. god. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49(2006), 37-47.

Djeca s disleksijom imaju problem u praćenju gradiva jer njihovo čitanje nije automatizirano, poteškoća se manifestira u kodiranju pojedinih riječi - čitanje iskrivljeno, cijele riječi, slogovi ili slova su izmijenjeni, ispušteni, sporo čitanje prati često nerazumijevanje pročitano.

Britanski neurolog Critchley za razvojnu disleksiju kaže: "to je poremećaj u učenju koji započinje s teškoćama pri učenju i čitanju, a poslije lošim pravopisom i odsutnošću lakog baratanja pisanim jezikom za razliku od govornog jezika. Kognitivne je naravi i često genetski uvjetovan. Nije uzrokovana intelektualnim nedostacima, manjkavim socio-kulturnim prilikama, načinom poučavanja niti ikakvim poznatim neurološkim oštećenjem. Najvjerojatnije je specifični poremećaj u sazrijevanju koji dijelom iščezava kako dijete postaje starije. Moguće ga je znatno smanjiti pravodobnom i ciljanom pomoći..."⁹

Poteškoće kod djece s disleksijom

- ne čitaju točno
- zamjenjuju grafički slična slova
- prijedlozi (općenito kratke riječi) postaju nesavladiva prepreka
- zamjenjuju riječi slične osnove
- dugo slovkaju
- tiho čitaju tekst
- loše čitanje odražava se lošim razumijevanjem pročitano
- okolina ih prihvaća (zapravo ne prihvaća) kao lijene, dosadne, glupe, čudne...
- devijantno ponašanje ... skretanje pažnje
- neprepoznavanje vlastitih mogućnosti
- neprestano u stresu.

Suradnja psihologa, logopeda i knjižničara iz osnovnih škola smještenih u neposrednoj blizini Ogranka Spinut, Gradske knjižnice Marka Marulića, rezultirala je zajedničkom odlukom da u prostorima knjižnice u jednoj prijateljskoj atmosferi pokrenemo radionice za pomoć djeci s disleksijom. Po ocjeni psihologa, broj dislektične djece iz godine u godinu se povećava. Nakon psihološke obrade u školi, psiholog knjižničaru i logopedu šalje spisak djece i roditelja. Upoznavanje skupine - roditelja, knjižničara i logopeda, proveden je u prostorima Ogranka Spinut, određeni su termini i radionice su započele s radom u travnju 2006. godine, s tim što su održavane i tijekom ljetnog raspusta. Jedan od najvažnijih zadataka u planiranju pomoći djeci s teškoćama, kroz radionice, jest održavanje i poboljšavanje motivacije za vježbanjem.

Radionice u Ogranku Spinut Gradske knjižnice Marka Marulića u Splitu

1. Interaktivne radionice

- za međusobno upoznavanje sudionika radionice, za opuštanje, formiranje skupine i jačanje kohezije skupine,
- formalno upoznavanje u radu s ovom skupinom djece nije dovoljno. Igre upoznavanja nam pomažu u početnom motiviranju i aktiviranju članova, lakše se i bolje pamte imena i osobine svakog pojedinca. Uvijek je dijete u prvom planu, njegovo osobno iskustvo, želje, poticanje na

⁹ Critchley, M. and Critchley, E. A. Dyslexic Defined. London : Heinemann Medical Books, 1978.

javni istup, raspravu, komentar, općenito potiče se komunikacija u skupini (prevladavanje sramežljivosti...).

2. Radionice za poticanje čitalačke aktivnosti

Vježbe su koncipirane na poticanje jezičnih vještina, jer čitanje je faza u jezičnom razvoju.

Ron Davis naglašava izmijenjenu percepciju slova kao jedan od čimbenika koji utječu na nemogućnost učenja ispravnog oblika riječi.¹⁰

Po kazivanju djece, slova se okreću pa je riječ krivo percipirana, umjesto slova dijete vidi prazno polje ili stalno pokušava uhvatiti jureća slova koja su, naravno, neuhvatljiva. Na radionici za poticanje čitalačke aktivnosti potiču se predčitalačke vještine: vježbe koje služe glasovnoj osviještenosti, povezivanje glasa s pripadajućim grafemom; prepoznavanje prostornih odnosa korištenjem prijedloga, pravilno korištenje gramatike (padež, glagolsko vrijeme) do pravilne tehnike čitanja.

Vježbanje aktivnosti čitanja započeli smo sa Slikopričama (Horvat-Vukelja, Željka) ili tekstovima obogaćenim slikovnim priložima kako bi se poticale djetetove perceptivne sposobnosti. Potiče se pamćenje i razumijevanje koje treba biti produkt samog čitanja, uz čitanje objašnjavaju se djeci manje poznati pojmovi i na taj način se obogaćuje djetetov rječnik. Dijete se potiče na raspravu o pročitanoj tekstu ili se traži prepričavanje u pravilnom slijedu.

3. Radionice za poticanje grafomotoričkih sposobnosti i same vještine pisanja

Čitanje i pisanje su vještine prenošenja i razumijevanja smisla i važno je te dvije aktivnosti organizirati istodobno tako da se međusobno pomažu. Pri izvođenju ovih vježbi, djeci se objašnjava svrha i smisao pisanja.

Ilona Posokhova terapijski rad vidi u dva smjera:

1. ovladavanje likovno grafičkom simbolizacijom
2. razvijanje grafo motoričkih vještina.

Kod prve terapije, Posokhova ne preporučuje bojanke i dovršavanje crteža, nego preporučuje poučavanje djece osnovnim načelima likovno grafičke simbolizacije. Osim rada na radionici, važna je pouka roditelja koji će ove vježbe nastaviti kod kuće jer usavršavanje grafo motoričkih vještina zahtijeva sustavno svakodnevno vježbanje.¹¹

4. Likovne radionice

Likovne radionice imaju za cilj poticanje mašte i kreativnosti te otkrivanje novih dimenzija izražavanja. Pružaju stvaralačke mogućnosti. Upoznajemo ih s paletom boja. U atmosferi sigurnosti, opuštenosti i prividne neobveznosti, djeca usvajaju različita znanja. Npr., crtanje trodimenzionalnih predmeta, uz pomoć toniranja, plosnate likove pretvaramo u

¹⁰ Davis, R. ; E. Braun. Dar disleksije. Zagreb : Alineja, 2000.

¹¹ Posokhova, I. Kako pomoći djetetu s teškoćama u čitanju i pisanju. Lekenik : Ostvarenje, 2000.

trodimenzionalne i obrnuto. Na taj način djeci učvršćujemo znanja o geometrijskim oblicima i tijelima (trokut pretvaramo u stožac, stožac u zvonik, krug u kuglu – loptu...).

5. Dramske radionice

Dramski odgoj ne služi, kako se obično smatra, razvijanju dramske darovitosti i umjetnosti. On djeci pomaže u razvijanju osjećajnosti i osjetilnosti, govornih i drugih izražajnih sposobnosti i komunikacijskih vještina, mašte, kreativnosti, otkrivanju i razvijanju sklonosti, sposobnosti, formiranju stavova, stjecanju i razvijanju društvene svijesti i njezinih sastavnica (samokritičnost; odgovornost; razvijanje humanih moralnih uvjerenja i bolje razumijevanje međuljudskih odnosa) te stjecanju sigurnosti i samopouzdanja u različitim životnim situacijama.

Splitska udruga za osobe s disleksijom – Dyxy

Logopedске radionice

Nakon godinu dana rada u Knjižnici, zbog sve većeg broja djece, odlučeno je da se osamostalimo kao udruga i pronađemo novi prostor za rad. Krajem 2007. godine osnovana je Splitska udruga za osobe s disleksijom – DYXY i dobiven je prostor u Gradskom kotaru Spinut. Na početku školske godine, stručni suradnici osnovnih škola nakon anketiranja djece za koju utvrde da imaju specifične poteškoće čitanja i pisanja, upućuju ih u Udrugu – Dyxy, gdje im se pružaju usluge logopedskih radionica. Održavaju se četiri puta tjedno u trajanju od sat i pol. Radionice su namijenjene poticanju predčitalačkih i čitalačkih vještina djece, razvoju njihova pismena izražavanja, razvoju fine grafomotorike i samopouzdanja. (B.B. prognostički test za disgrafiju; crtež čovjeka; veliko slovo I. Za domaći rad : grafen B – sukcesivno oduzimanje glasova - 5 riječi).

Radionice su osmišljene kroz određene razine usvajanja vještine čitanja i pisanja. Prva je razina poticanje predčitalačkih vještina kako bi se prevenirao razvoj poremećaja u čitanju. Na predčitalačkim vještinama radi se kroz vježbe ostavriavanja veze slovo - glas (grafem - fonem), razvoja fonematskog sluha i fonematske percepcije, razvoja sukcesivnog slušno-verbalnog pamćenja, vizualno-prostorne percepcije, vizualnog pamćenja, grafičke simbolizacije i pažnje.

Zatim, razina razvoja čitalačkih sposobnosti, kroz različite tekstualne materijale i vježbe. Radi se na smanjivanju specifičnih pogrešaka i razvoju kompenzacijskih sposobnosti. Na ovoj razini sustavno se radi na razumijevanju pročitanoг teksta jer bit čitanja je prenošenje poruka. (K.S. pravilno poredati dijelove priče koji su razrezani; numeriranje dijelova i redanje u pravilan slijed; čitanje dijelova priče uz poštivanje interpunkcijskih znakova i intonacijskih pauza; prepričavanje priče).

Vježbe su prilagođene proširivanju djetetova rječnika, a strukturirane su da potiču dijete na raspravu o pročitanoм tekstu. (D.C. vizualno obojene neprekinute rečenice – pročitati rečenicu koju treba pisanim slovima prepisati koristeći razmake; razumijevanje pročitanoг – odgovaranje na pitanja ispod teksta, prepričavanje i razgovor o tekstu). Kroz raspravu djeca uče pravilno se verbalno izražavati, iznositi svoja mišljenja, stavove i osjećaje.

Usporedo se radi na razvoju fine grafomotorike i same vještine pisanja. Vježbe pisanja i čitanja međusobno se prožimaju. Samopouzdanje skupnim radom u Udruzi kod djece raste, s vremenom djeca izražavaju želju da čitaju pred drugom djecom koja im pružaju podršku. Radionice su interaktivnog tipa.

Savjetovanje za roditelje

Osim rada s djecom u Udruzi Dyxy, održavaju se Savjetovališta za roditelje koji prvi put sa svojim djetetom prolaze logopedsku obradu. Logoped uzima od roditelja anamnestičke podatke te provjerava razinu usvojenosti tehnike čitanja i pisanja tj. provjerava dolazi li do pojave specifičnih teškoća u čitanju i/ili pisanju.

Roditelji se savjetuju o potrebi psihološke obrade, provjere vida i sluha te dobivaju instrukcije za rad s djetetom.

Zaključak

Cilj i svrha organiziranja radionica je rano detektiranje osoba s disleksijom, okupljanje i pomoć u prevladavanju poteškoća (prvenstveno školskoj djeci od 1 - 5 razreda), pomoć u svladavanju školskog gradiva, psihološko osnaživanje i poučavanje kroz predavanja.

Praćenjem većeg broja djece uključene u naše radionice, uočavano poboljšanje tehnike čitanja i pisanja, rast samopouzdanja i usvajanje kompenzacijskih vještina koje djetetu pomažu u svladavanju tekstualne građe.

Radionice moraju biti trajno organizirane kao i suradnja sa stručnim suradnicima u osnovnim školama, zbog praćenja učenika i utvrđivanja svih promjena u učenju i razvoju.

Nekoliko “zlatnih pravila” po naputku mr. sc. Nade Anić:

1. Kad dijete postigne cilj kojem smo težili, ne treba naglo prekinuti praćenje i podršku logopeda i roditelja (poticati interes za čitanje, ponuditi zanimljive knjige).
2. “Zlatno pravilo” za roditelje: ne prisiljavajte dijete na vježbe čitanja, ne grдите ga kad griješi, ne koristite šibu za poboljšavanje čitanja (dijete razumije da ne može, da li to roditelj razumije?).
3. “Zlatno pravilo” za stručne pomagače:¹²

NIŠTA NIJE TAKO MOĆNO MOTIVIRANJU ZA USPJEH, KAO USPJEH SAM.

LITERATURA

1. Critchley, M.; E. A. Critchley. *Dyslexic Defined*. London : Heinemann Medical Books, 1978.
2. Čelić-Tica, V.; D. M. Gabriel. Knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama kao dio Nacionalne strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. god. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 49(2006), 37- 47.
3. Davis, R.; E. Braun. *Dar disleksije*. Zagreb : Alineja, 2000.
4. Kobala, A. *Unapređivanje čitanja u osnovnoj školi*. Zagreb : Školska knjiga, 1977.

¹² Anić, N. Dvanaest pravila za bolje čitanje. // *Hrvatska Udruga za disleksiju. Bilten* 1(1998), 2-3.

5. Komisija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama Hrvatskog knjižničkog društva : plan i program rada. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr>
6. Libraries Serving Disadvantaged persons section : Strategic plan. Dostupno na: <http://www.ifla.org>
7. Miles, T. R.; E. Miles. Disleksija. Sto godina istraživanja i prakse. Zagreb : Slap, 2004.
8. Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
9. Nielsen, Gyda Skat; Birgitta Irval. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb : Hrvatsko knjižnično društvo, 2004.
10. Radalj, M. Promicanje čitanja. // Školski vjesnik : časopis za pedagoška i školska pitanja 55, 1-2(2006), 73-81.
11. Posokhova, I. Kako pomoći djetetu s teškoćama u čitanju i pisanju. Lekenik : Ostvarenje, 2000.
12. Tronbacke, Bror Ingemar. Smjernice za građu laganu za čitanje. Zagreb : Hrvatsko knjižnično društvo, 2005.
13. Vančaš, M. Jezične sposobnosti kao preduvjet usvajanja čitanja. Disertacija. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Zagreb, 1999.